

UGSEAD
Uluslararası Güzel Sanatlar Eğitimi Araştırmaları Dergisi
International Journal of Research in Fine Arts Education

<http://ugsead.penpublishing.net>

PENACADEMIC

Görsel Sanatlar Eğitiminde Kullanılan Atık Malzemelerin Öğrencilerin Tasarım ve Yaratıcılık Düzeyleri Açısından Oluşturduğu Farklar Üzerine Bir Araştırma

A Research on Differences Emerged with Waste Materials Used in Visual Arts Training in Terms of Design and Creativity Levels of Students

Ayşenur BAKIRHAN¹, Orhan TAŞKESEN², Selma TAŞKESEN³, Şeyda TANOĞLU⁴

¹Öğretmen, MEB

²Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü,

³Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü,

⁴Öğretmen, FİDEM Koleji

Geliş Tarihi: 20 Kasım 2019

Kabul Tarihi: 10 Mayıs 2020

Anahtar kelimeler:

Atık malzeme, Görsel Sanatlar Eğitimi, Tasarım, Yaratıcılık

ÖZET

Atık malzeler birçok alanda ekonomiye yeniden kazandırılmak amacıyla dönüştürülmektedir. Atık malzemelerin ekonomik olduğu kadar eğitici yönünün de olduğu farkedilmiştir. Eğitim amaçlı kullanıldığında yaratıcı düşünmeye ve tasarım becerisine katkısı araştırmanın konusudur. Bu araştırmanın amacı; farklı alanlarda kullanılan malzemelerin görsel sanatlar eğitiminin “Sanat-Kültür İlişkisi, Farklı Kültürler-Yöresel Kıyafetler” konulu çalışmasında kullanılmasının öğrencilerin ürünlerini tasarım ve yaratıcılık açısından oluşturduğu farkı ortaya çıkarmaktır. Araştırma evrenini öğretim 2016- 2017 yılı bahar döneminde öğrenime devam eden ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma örnekleme ise bu evrenden küme örnekleme yöntemi ile seçilen, 22 kız (% 61,1), 12 erkek (% 33,3), olmak üzere toplam 34 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin yaşları 13-14 arasında değişmektedir. Araştırmada ürünlerin değerlendirilmesi için araştırmacılar tarafından geliştirilen Ürün Değerlendirme Formu kullanılmıştır.

Araştırma amacına uygun olarak deneysel yöntemin kullanıldığı, statik grup karşılaştırmalı desen araştırmasıdır. Deneysel yöntemin kullanıldığı araştırmada sınıf ve cinsiyete göre gruplar arasındaki son test farkını ölçmek için bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Araştırmanın güvenilirliği sağlamak için değerlendirmeciler arasındaki korelasyon test edilmiştir. Korelasyon testi için Pearson Korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Bulgular: Deneysel gruplarına göre tasarım ve yaratıcılık düzeyleri farkına ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi analizine göre ürünlerini farklı alanlarda kullanılan malzemelerle gerçekleştiren öğrencilerin kırtasiye malzemesi kullanan öğrencilere göre tasarım ve yaratıcılık puanları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca yapılan analizde cinsiyet değişkenine göre tasarım puanlarında kızların lehine bir farkın mevcut olduğu, yaratıcılık puanlarında ise cinsiyete göre bir fark mevcut olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Mevcut bulgulara göre görsel sanatlar eğitiminde farklı malzemelerin kullanımının tasarım ve yaratıcılığı geliştirici bir etkisi olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

DOI: 10.29329/ugsead.2020.255.3

© UGSEAD All rights reserved

Received: 20 November 2019
Accepted: 10 May 2020

Keywords:

Atık malzeme, Görsel Sanatlar Eğitimi, Tasarım, Yaratıcılık

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Waste materials are recycled in many areas in order to regain the economy. It has been noticed that waste materials have educational as well as economic aspects. The contribution of creative thinking and design skills when used for educational purposes is the subject of research.

The Purpose of The Study

This research aims to uncover the difference emerged by using the materials used in different areas in the work of visual arts training called “Art-Culture Relationship, Different Cultures-Local Clothing” in students’ products in terms of design and creativity.

Method

. The universe of the research consisted of secondary school students in the spring term of the 2016-2017 educational year. The sample of the research included 34 students -22 female (61%) and 12 male (33,3%)-chosen from this universe with the cluster sampling method. The ages of the students included in the sample group change from 13 to 14 years. The product evaluation form developed by the researchers was used to evaluate the products in the research. Following the aim of the research, the research is a static group comparative pattern research in which the experimental method was applied. In the study, in which the experimental method was used, the independent sample t-test was taken as the tool to measure the post-test difference between groups according to class and gender. The correlation between the evaluators was tested to ensure the reliability of the study. The Pearson correlation coefficient was used for correlation test.

Findings

According to the independent sample t-test analysis related to the difference of design and creativity levels according to experiment and control group variable, the design and creativity scores of the students, who prepared their products with the materials used in different areas, were higher compared with the scores of those who used stationery materials for their products. In addition, it was found in the analysis that there was a difference in favour of girls in design points according to the gender variable, and there was no difference in terms of gender in creativity scores.

Results

According to the gathered findings, it was found that using different materials in visual arts training can have a creative impact on design and creativity.

© UGSEAD All rights reserved

Giriş

Yaratıcı düşünme ve yaratıcılık, gelişen ve değişen dünyanın gerekliliği olarak kendini göstermektedir. Runco (1996) bunu, yaratıcı düşünme ve yaratıcılık, değişen dünyaya ayak uydurmada önemli bir beceri olmuştur şeklinde dile getirmiştir. Sanat eğitimi yaratıcılıkla kendini var etmeye çalışırken, bir yandan da eğitim sistemine katkı sağlamaya çalışmaktadır. Görsel Sanatlar eğitimi, bu sistemde sanatı bir ders haline dönüştürür. “Örgün eğitim içerisinde verilen sanatsal ürünlerde bilgi ve deneyimin izleriyle bütünleşerek bir disiplin, alan olur. Burada artık sanat, ürünü, tarihi, eleştirisi ile öğrenilen ve öğretilen bir ders halindedir” (Aykut, 2006. S.35).

Eğitim bir gelişim ve yenileşme sürecidir. Bütün eğitim disiplinlerinde olduğu gibi sanat eğitiminin de çağa ayak uydurması ve yenileşme sürecinden faydalanması beklenmektedir. Kırıçoğlu (2016)’na göre, görsel sanatlar eğitimi, eğitim ile sanatın değişik konumlarda, değişik boyutta ve ağırlıkta bir araya geldiği bir alandır. Çevreyle ilk tanışma, görme, algılama, adlandırma ve düzenleme ile başlayan sanat eğitimi daha sonra ürün verme, tat alma olarak gelişmektedir.

Görsel sanatlar eğitiminde kullanılan yöntemler çeşitli şekillerde sınıflanmaktadır. Erbay (2000) bu sınıflandırmayı genellikle eğitmenin tutumuna göre uygulanan yöntemler, teknik özelliklere göre uygulanan yöntemler, kullanılan malzemeye göre uygulanan yöntemler ve bireysel özelliklere göre uygulanan yöntemler olarak yapmaktadır. Özsoy (2003) Türkiye’de Görsel Sanatlar Eğitiminde yaratıcılık ve özgür anlatımın halen yöntem olarak izlendiğini görebileceğimizi ifade etmiştir. Ancak bunun yöntem olarak izlenilmesi görsel sanatlar eğitimine katkısı tartışmaya açıktır. Özaşkın ve Bacanak (2016) ülkemizde de öğretim programlarında yaratıcılık konusuna önem verilmesi gerektiğine değinmişler, yapılandırılmış programa uyma ve bir üst öğretim seviyesine geçişte yapılan sınavların baskısı gibi sebeplerden ötürü ne yazık ki yaratıcılık eğitime önem verilmediğini dile getirmişlerdir. Oysaki, görsel sanatlar eğitiminde yaratıcılığın gelişiminin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Yaratıcılık yeni fikirler yaratma yeteneğidir. Yenilikçilik bir süreçtir, yaratıcılık ise bu süreci mümkün kılan beceri veya doğal yatkınlıklar kümesidir. Yaratıcılık, yenilik getiren zihinsel bir faaliyettir, yenilik ise yaratıcılığın cisimsel veya dışsal sonucudur (Barker, 2002, s. 23).

Ömeroğlu (1988) çocuklarda yaratıcı düşüncenin çocuğun kendine özgü olduğunu, taklit edilmiş olmadığını, çocuğun olayları kendine göre yorumladığını ve anlatımında kelime, ses, hareket, çizgiler ve fikirler aracılığı ile iç dünyasını yansıttığını belirtmiştir. Yaratıcılık aslında yıllardır süregelen bir problem çözme işlemidir. “Hıza ayak uydurmak ve günlük hayatta karşılaşılan pek çok problemin üstesinden gelebilmek için yaratıcılığa ihtiyaç olduğu ortadadır. Çünkü yaratıcılık insanlığın en ciddi problemlerinin çözümüdür” (Guilford, 1967, s.7).

Erlendsson’a göre, (1999). Yaratıcı düşünmenin dört temel boyutu bulunmaktadır. Bunlar;

- Akıcılık: Üretilen uygun düşünce sayısı veya sorun için birden fazla seçenek geliştirebilme,
- Esneklik: Farklı kategorilere giren düşünce üretme yeteneği veya sorun çözümünde bakış açısını değiştirebilme
- Orijinallik: Eşsiz, rastlanmayan, akıllı düşünceler yaratma yeteneği ya da yeni özel çözümler üretebilme,
- Zenginleştirme: Düşünceyi tamamlayarak geliştirme, ayrıntılara girebilme, yanıtlar ekleme yeteneği şeklinde tanımlanabilir.

Görsel sanatlar eğitiminde yaratıcılığın gelişimi ve dersin daha verimli geçebilmesi için malzeme ve materyal kullanımı önemlidir. Sanat eğitiminde kullanılan farklı materyaller dersin anlam ve amacı açısından etkilidir. Boyanın, kâğıdın yaratıcılığı ifadedeki aktifliği göz ardı edilemeyecek bir gerçek olsa da, farklı materyallerin kullanımı dersi ve yaratıcılığı daha aktif hale getirmektedir. Göngördü (2003)’ nün de belirttiği gibi, öğrenme ortamlarında öğretim materyallerinin kullanımı, öğrenciyi merkeze almakta, daha zengin öğrenme fırsatları sunmakta, sanat eğitimini eğlenceli hale getirmekte ve sanatsal duyarlılığı geliştirmeye ve sanat üretimini sağlamaya fırsatlar oluşturmaktadır.

Artut (2002), sanat öğretiminde görsel materyal kullanımının etkilerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Sanat öğretimi daha etkili, canlı, açık ve zevkli bir hale getirilebilir.
- İşlemler basitleştirilebilir ve sonuca daha çabuk ulaşılabilir.
- Modeldeki ayrıntılar daha kolay anlaşılabilir, ilgi ve dikkat çekici hale gelebilir.
- Öğrenme isteği yaratabilir.” (s.234)

Bu bağlamda, öğrenci yaratıcılığının ortaya çıkarılması amacıyla tercih edilen farklı alanlarda kullanılan malzemelerin görsel sanatlar eğitimi sanat-kültür ilişkisi, farklı kültürler-yöresel kıyafetler konulu 7. Sınıf etkinliğinin ders kazanımları MEB (2013)’ da şu şekilde sıralanmıştır;

G.7.1.7. Atık malzemeleri kullanarak üç boyutlu çalışma yapar.

Geri dönüşüm konusuna vurgu yapılarak duyarlılık ve sorumluluk değerleri üzerinde durulur.

G.7.2.2. Sanat, tarih ve kültürün birbirini nasıl etkilediğini analiz eder.

G.7.3.6. Sanat eserinde sosyal ve kültürel inanışların etkisini yorumlar.

Farklı kültürdeki inanışların ve sosyal çevrenin eser üzerine etkisi yorumlanır. Dostluk ve saygı değerleri üzerinde durulur. (MEB,2013)

Öğrencilerin yaratıcılıklarını ortaya çıkarmaya yönelik yapılan bu araştırmada farklı alanlarda kullanılan materyallerin görsel sanatlar dersinde çıkan ürünlerin yaratıcılık ve tasarım açılarından katkı sağlayıp sağlayamayacağı araştırılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır.

1. Deney ve kontrol grubunun yaratıcılık puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Deney ve kontrol grubunun tasarım puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Deney ve kontrol grubunun konu başarısı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Cinsiyete göre öğrencilerin yaratıcılık puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Cinsiyete göre öğrencilerin tasarım puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Cinsiyete göre öğrencilerin konu başarısı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Yöntem

Farklı alanlardaki malzemelerin kullanımının görsel sanatlar dersi “Sanat-Kültür İlişkisi, Farklı Kültürler-Yöresel Kıyafetler” konulu çalışmada, ders başarısı, tasarım ve yaratıcılığa katkısı olup olmadığını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada, deneysel yöntemle dayalı statik grup karşılaştırmalı desen araştırması kullanılmıştır. “Bu desende gelişigüzel seçilmiş ve başlangıçta benzerlikleri bilinmeyen iki grup bulunur ve son test denkleştirilmemiş gruplu desen olarak bilinir. Gruplardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak kullanılır.” (Büyüköztürk vd., 2008; Karasar, 2005).

Evren ve Örneklem

Çalışma grubunu, orta ölçekli bir ilin merkez ortaokulunda öğrenim gören 7. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada ilk olarak örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemiyle sınıf düzeyi belirlenmiştir. “Amaçlı örnekleme, derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir.” (Büyüköztürk, 2012, s.9) Uygulama konusunun 7. Sınıf müfredat programında bulunması sebebiyle çalışma yapılacak düzey 7. Sınıf olarak belirlenmiştir. Bununla beraber 84 7. Sınıf öğrencisinden tesadüfi örnekleme (simplerandom sampling) yöntemi ile 34 öğrenci (22 kız/12 erkek) belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, 7. Sınıf düzeyinde (7/B-7/C sınıfı,22 kız-12 erkek) toplam 34 öğrencinin yaptığı resimler kullanılmıştır.

Araştırma Süreci ve Verilerin Toplanması

Araştırmada iki sınıfa (7B/7C) araştırmaları için farklı yörelerden il isimleri (İzmir, Rize, Erzincan, Elazığ, Hatay, Şanlıurfa, Tokat, Gaziantep, Ardahan) verilerek bu yörelere ait kadın-erkek kıyafetlerini araştırmaları istenmiştir. Toplanan veriler, değerlendirildikten sonra öğrencilerin ilgi ve eğilimleri göz önünde bulundurularak herkese istediği yöreye ait kadın veya erkek kıyafeti dağılımı yapılmıştır. Bu dağılımın ardından birinci gruptan kırtasiye ürünleri (suluboya, pastel boya vb.), ikinci gruptan atık malzemeler (kumaş, iplik, oya, boncuk, deri vb.) istenmiştir. Öğrencilere insan figürleri çizdirilerek, I. Gruptan belirlenen yöre ve cinsiyete göre boyama tekniğini, II. Gruptan atık malzemeleri kullanarak figürleri giydirmeleri istenmiştir. Süreç adım adım fotoğraflanarak belgelenmiştir. Öğrenciler tarafından yapılan resimler çalışmanın verilerini oluşturmuştur.

Verilerin Analizi

Değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler SPSS 22.00 programı kullanılarak 0.05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Öğrencilerin tasarıma ilişkin puanları toplanarak 'Tasarım Puanı', yaratıcılık ile ilgili puanları toplanarak 'Yaratıcılık Puanı', her iki puan türü toplanarak 'Ürün Puanı' oluşturulmuştur.

Öğrencilerin deney ve kontrol gruplarına ait resimlerin Tasarım, Yaratıcılık ve Ürün Puanları arasındaki farkı tespit etmek amacıyla Independent Sample t- testi (Bağımsız Örneklem t- Testi) kullanılmıştır. Ayrıca cinsiyete göre Tasarım, Yaratıcılık ve Ürün Puanları arasındaki farkı tespit etmek amacıyla Independent Sample t- testi (Bağımsız Örneklem t- Testi) kullanılmıştır.

Araştırmanın ölçüm güvenilirliği: "Değerlendiriciler Arası Tutarlılık" yöntemi ile sağlanmıştır. Bağımsız değerlendiriciler arası uyum olarak da isimlendirilen "Değerlendirmeciler Arası Tutarlılık" yöntemi, çok sayıda objenin belli bir özelliğe ne derece sahip olduğuna ilişkin iki veya daha fazla bağımsız gözlemcinin verdiği puanların güvenilirliğini incelemede kullanılır (Linn ve Gronlund, 1995'ten akt. Büyüköztürk vd., 2011, s.115). Burada aynı objeler için iki veya daha fazla gözlemciye ait puanların güvenilirliği, puan setleri arasındaki uyum ile ölçülür. Puanlar arasında tutarlılık varsa, öğrencilerin puanları, iki değerlendiricinin puanları ortalaması alınarak tahmin edilebilir (Büyüköztürk, 2011, s.116). Bu bağlamda araştırmada kullanılan ürün değerlendirme formu ile öğrencilerin ürünleri değerlendirilmiştir. Yapılan Pearson Korelasyon testi analizine göre 1 ve 3 değerlendirici arasında iyi düzeyde (.711), 2 ve 3. Değerlendirici arasında orta (.388), 1 ve 2 değerlendirici puanları arasında ise düşük düzeyde (.096) pozitif ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmada 3 alan uzmanının değerlendirme puanlarının ortalaması alınarak öğrencilerin tasarım, yaratıcılık ve ürün toplam puanları oluşturulmuştur.

Ölçüm Geçerliliği: Geçerlilik, testin bireyin ölçülmek istenen özelliğini diğer özelliklerle karıştırmadan ne derece ölçtüğüyle ilgilidir (Büyüköztürk vd., 2011, s.118). Araştırmada öğrenci ürünleri formunda yer alan ölçme kriterlerinin geçerliliği kapsam geçerliliği ile sağlanmıştır. Kapsam geçerliliğini sağlamak için üç alan uzmanının görüşleri alınmış, bu doğrultuda kriter maddeleri belirlenmiştir. Büyüköztürk vd., 2011, s.134, kapsam geçerliliği ile ilgili soruların cevabını almak için uzmanlara başvurulabileceğini ifade etmektedir.

Bulgular ve Yorum

Ortaokul Öğrencilerinin "Sanat-Kültür İlişkisi, Farklı Kültürler-Yöresel Kıyafetler" Konulu Çalışmada Tasarım, Yaratıcılıkları ne düzeydedir?

Öğrencilerin "Sanat-Kültür İlişkisi, Farklı Kültürler-Yöresel Kıyafetler" Konulu Çalışma ile değerlendirilen Tasarım, Yaratıcılık düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1.

Ortaokul öğrencilerinin “Sanat-Kültür İlişkisi, Farklı Kültürler-Yöresel Kıyafetler” Konulu Çalışmada Tasarım, Yaratıcılık Düzeyleri Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel İstatistikler

	N	Ortalama
Tasarım	34	33.98
Yaratıcılık	34	34.30

Tablo 1’de 34 ortaokul öğrencisinin “Sanat-Kültür İlişkisi, Farklı Kültürler-Yöresel Kıyafetler” Konulu Çalışmada Tasarım, Yaratıcılık ortalama puanları verilmiştir. Ürün değerlendirme ölçeğinin Yaratıcılık ve Tasarım bölümlerinden alınabilecek en yüksek puanın 45 olduğu düşünüldüğünde öğrencilerin Tasarım (33.98) ve Yaratıcılık (34.30) ortalamalarının iyi sayılabilecek düzeyde olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin Gruplarına Göre Tasarım, Yaratıcılık ve Ürün Puanları Arasında Anlamlı Farklılık Var mıdır?

Öğrencilerin gruplarına göre ürün değerlendirme ölçeğinden aldıkları tasarım, yaratıcılık ve ürünlerinden aldıkları toplam puan ortalamaları arasındaki farkın saptanması amacıyla hesaplanan independent sample t-testi sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Tasarım, Yaratıcılık ve Ürün Puanları Ortalamaları Farkına İlişkin Independent Sample t-testi Sonuçları

	Grup	n	\bar{X}	S	sd	t	p
Tasarım	Deney	18	33.94	6.18	32	1.778	.085
	Kontrol	16	30.02	6.68			
Yaratıcılık	Deney	18	33.59	5.80	32	2.230	.033
	Kontrol	16	28.83	6.64			
Ürün	Deney	18	67.53	11.15	32	2.085	.045
	Kontrol	16	58.85	13.13			

Tablo 2’de verilen deney ve kontrol grubunun aritmetik ortalama değerleri karşılaştırıldığında; deney grubu tasarım ortalama puanının $\bar{X} = 33.94$ kontrol grubu ortalama puanından $\bar{X} = 30.02$ daha yüksek olduğu görülmektedir. Standart sapma değerleri incelendiğinde deney grubu ölçümlerinin $S= 6.18$ kontrol grubuna göre $S=6.68$ daha homojen olduğu, anlaşılmaktadır. Deney ve kontrol grubu tasarım puanları arasındaki farkın saptanması amacıyla hesaplanan independent sample t-testine göre $[t(6)= 1.778 p>.05]$ anlamlı farka rastlanmamıştır.

Deney ve kontrol grubunun Yaratıcılık boyutundan alınan puanların aritmetik ortalama değerleri karşılaştırıldığında; deney grubu Yaratıcılık ortalama puanının $\bar{X} = 33.59$ kontrol grubu ortalama puanından $\bar{X} = 28.83$ daha yüksek olduğu görülmüştür. Standart sapma değerleri incelendiğinde deney grubu ölçümlerinin $S = 5.80$ kontrol grubuna göre $S = 6.64$ daha homojen olduğu, anlaşılmaktadır. Deney ve kontrol grubu Yaratıcılık puanları arasındaki farkın saptanması amacıyla hesaplanan independent sample t-testine göre $t(6) = 2.230$ $p < .05$ anlamlı fark mevcuttur.

Tablo 2'ye göre ayrıca grupların ürünün her iki boyutunun toplamından aldıkları değerlerin aritmetik ortalaması karşılaştırıldığında ise; deney grubu Ürün toplam puanının ortalama puanının $\bar{X} = 67.53$ kontrol grubu ortalama puanından $\bar{X} = 58.85$ daha yüksek olduğu görülmüştür. Standart sapma değerleri incelendiğinde deney grubu ölçümlerinin $S = 11.15$ kontrol grubuna göre $S = 13.13$ daha homojen olduğu, anlaşılmaktadır. Deney ve kontrol grubu Ürün toplampuanları arasındaki farkın saptanması amacıyla hesaplanan independent sample t-testine göre $t(11) = 2.085$ $p < .05$ anlamlı fark mevcuttur. Bu bulgular farklı alanlarda kullanılan malzemelerin görsel sanatlar eğitiminin “sanat-kültür ilişkisi, farklı kültürler-yöresel kıyafetler” konulu çalışmasında öğrencilerin Yaratıcılık düzeyleri açısından fark oluşturduğu, farklı malzemeler kullanan öğrencilerin Tasarım boyutunda değilse de Yaratıcılık boyutunda kontrol grubu öğrencilerine göre daha başarılı çalışmalar ortaya koydukları söylenebilir. Deney grubu öğrencileri Yaratıcılık boyutundaki üstünlüklerine bağlı olarak ürünlerden alınan puanların toplamında da kontrol grubuna göre daha başarılı olmuşlardır.

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Tasarım, Yaratıcılık ve Ürün Puanları Arasında Anlamlı Farklılık Var mıdır?

Öğrencilerin cinsiyete göre ürün değerlendirme ölçeğinden aldıkları tasarım, yaratıcılık ve ürünlerinden aldıkları toplam puan ortalamaları arasındaki farkın saptanması amacıyla hesaplanan independent sample t-testi sonuçları tablo 3' de sunulmuştur.

Tablo 3.

Cinsiyete Göre Öğrencilerin Tasarım, Yaratıcılık ve Ürün Puanları Ortalamaları Farkına İlişkin Independent Sample t-testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{X}	S	sd	t	p
Tasarım	Bayan	22	36.40	8.34	32	2.266	.030
	Erkek	12	30.16	6.20			
Yaratıcılık	Bayan	22	35.68	6.27	32	1.531	1.36
	Erkek	12	32.30	5.95			
Ürün	Bayan	22	72.09	13.72	32	2.040	.050
	Erkek	12	62.45	12			

Tablo 3'te verilen cinsiyete göre aritmetik ortalama değerleri karşılaştırıldığında; bayan öğrenci grubu tasarım ortalama puanının $\bar{X} = 36.40$ erkek öğrenci grubu ortalama puanından $\bar{X} = 30.16$ daha yüksek olduğu görülmektedir. Standart sapma değerleri incelendiğinde erkek öğrenci

ölçümlerinin $S=6.20$, bayan öğrenci ölçümlerine göre $S= 8.34$ daha homojen olduğu anlaşılmaktadır. Cinsiyete göre tasarım puanları arasındaki farkın saptanması amacıyla hesaplanan independent sample t-testine göre $t(8)= 2.266 p<.05$ anlamlı farka rastlanmıştır.

Cinsiyete göre Yaratıcılık boyutundan alınan puanların aritmetik ortalama değerleri karşılaştırıldığında; bayan öğrenci grubunun Yaratıcılık ortalama puanının $\bar{X} = 35.68$ erkek öğrenci grubu ortalama puanından $\bar{X} = 32.30$ daha yüksek olduğu görülmüştür. Standart sapma değerleri incelendiğinde erkek öğrenci grubu ölçümlerinin $S=5.95$ bayan öğrenci grubu ölçümlerine göre $S= 6.27$ daha homojen olduğu anlaşılmaktadır. Bayan ve erkek grubu öğrencilerinin Yaratıcılık puanları arasındaki farkın saptanması amacıyla hesaplanan independent sample t-testine göre $t(6)= 1.531 p>.05$ anlamlı farka rastlanmamıştır.

Ayrıca grupların ürünün her iki boyutunun toplamından aldıkları değerlerin aritmetik ortalaması karşılaştırıldığında ise; bayan öğrenci grubu Ürün ortalama puanının $\bar{X} = 72.09$ erkek öğrenci grubu ortalama puanından $\bar{X} = 62.45$ daha yüksek olduğu görülmüştür. Standart sapma değerleri incelendiğinde erkek öğrenci grubu ölçümlerinin $S= 12$ bayan öğrenci grubuna göre $S=13.72$ daha homojen olduğu, anlaşılmaktadır. Bayan ve erkek grubu Ürün ortalama puanları arasındaki farkın saptanması amacıyla hesaplanan independent sample t-testine göre $t(13)= 2.040 p<.05$ anlamlı fark mevcuttur. Bu bulgular farklı alanlarda kullanılan malzemelerin görsel sanatlar eğitiminin “sanat-kültür ilişkisi, farklı kültürler-yöresel kıyafetler” konulu çalışmasında bayan öğrenci grubunun tasarım ürün açısından erkek öğrencilere göre daha başarılı olduğu görülmüştür.

Tartışma ve Sonuçlar

Araştırma, 34 ortaokul öğrencisinin (7. Sınıf) katıldığı “Sanat-Kültür İlişkisi, Farklı Kültürler-Yöresel Kıyafetler” konulu çalışmanın bulgularını içermektedir. Bu bulgulara genel olarak bakıldığında, Tasarım, Yaratıcılık puan ortalamalarının iyi denebilecek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Tasarım 33.98, Yaratıcılık 34.30) Ortaokul öğrencileri için alınan bu sonuç tatmin edici düzeydedir. Yapılan betimsel istatistiklerle öğrencilerin gruplarına göre Tasarım, Yaratıcılık ve Ürün Puanlarına bakıldığında, yaratıcılık ve ürün puanları arasında anlamlı bir fark olduğu, bunun yanında tasarım boyutunda anlamlı bir fark oluşmadığı görülmüştür. Tasarım konusunda anlamlı farka rastlanmamasının nedeni, kontrol grubu öğrencilerinin ürünlerini zaten çizilmiş ve renklendirilmiş olan ürünlerden esinlenerek oluşturmasından kaynaklı olduğu söylenebilir. Yaratıcılık boyutunda kontrol grubu lehine anlamlı bir fark oluşması da atık malzemelerin ürün oluşturmadaki önemini vurgular niteliktedir. Bunun yanında bu sonucun atık malzeme kullanımının malzeme farkındalığını artırıcı etki oluşturabileceği sonucu çıkarılabilir.

Araştırma bulgularında cinsiyete göre de sorgulanan Tasarım ve Yaratıcılık boyutlarına ilişkin aritmetik ortalama değerleri karşılaştırıldığında; bayan öğrenci grubunun Yaratıcılık ortalama puanının $\bar{X} = 35.68$, erkek öğrenci grubu ortalama puanından $\bar{X} = 32.30$ daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, Tasarım boyutunda bayan öğrenciler lehine anlamlı fark ortaya çıkmıştır. Tasarım boyutundaki farklılık belki de bayan öğrencilerin ürünlerini oluşturma sürecinde daha titiz çalışmasından kaynaklı olabilir. Bayan öğrencilerin tasarım sürecinde başarılı olmasının bir başka nedeni de erkeklerden daha çok kıyafet farkındalığına sahip olması olarak da sayılabilir. Ayrıca bayan öğrencilerin detaylara önem vermesi de bu farkındalığı desteklemektedir. Bayan öğrencilerinin erkeklere göre ürün başarısının yüksek olması benzer nedenlerden kaynaklanabilir. Bunlara ek olarak, araştırma, cinsiyete göre yaratıcılık boyutunda anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. (Independent sample t-testine göre $t(6)= 1.531 p>.05$)

Sanatsal ifadelerin varlığı, malzemenin sunduğu imkânlar ve sunulan imkânların yaratıcı zekâ ile birleşmesiyle çevreye, bölgeye ve kişiye göre üslup farklılıkları ortaya çıkmaya başlamıştır. Katırcı ve Adam (2017, s. 1649).

Katırcı ve Adam (2017) konu ile ilgili ayrıca şu ifadelerle de yer vermektedir:

Her eser, kendi başına bir vücut olması sebebiyle, sanatçının eseri yaratırken kullandığı temel öğe ve ilkeler aynı zamanda, o eserin biricik olmasını sağlayan bütünün bir parçasını oluşturmaktadır. Bütünün bir parçası olan bu elemanlar, kuramsal açıklamalara sahip olsalar bile, sanatçı bu kavramlara yüklediği anlamlar ve kullandığı imgelerle anlamlandırmaya alternatifler sunabilmektedir.” (s.1659)

Bu ifade, atık malzeme kullanımının yaratıcılığa olan katkısını destekler niteliktedir. Araştırmanın sonucuna benzer bir şekilde Sternberg ve Lubart (1999)’a göre de yaratıcılık; “Hem özgün (yani orijinal, beklenmedik), hem de uygun (yani kullanışlı, yapılan işin kısıtlamalarına karşı uyarlanabilir olan) bir eser üretebilme becerisidir.” Yılmaz’da (2015) bu ifadeyi, “Sanat Alanında postprodüksiyon kavramı, kültürel alanda zaten dolaşımda olan her türlü malzemenin kendi anlamı uzantısında ya da yeni bir anlam kuşanacak şekilde kullanılarak bir eser üretilmesi sürecini işaret eden bir strateji olarak tanımlanabileceği şeklinde desteklemiştir. Bu bağlamda, yaratıcılığın ve farkındalığın birbiriyle bağlantılı stratejiler içerdiği söylenebilir.

“Yaratıcı düşünme üzerine yapılan araştırmalar, yaratıcı düşünme sürecinin yani bireyin yaratıcı düşünce veya ürünü ortaya koyma sürecinin öğrenebilir olduğu ve bu yeteneğin sadece üstün kişilere ait olmadığı sonucunu ortaya koymaktadır. Bu bakış açısından yaklaşırsa yaratıcı olmayan birey yoktur. Sadece yaratıcı olması engellenmiş, uzun veya kısa süreli eğitime ihtiyacı olan birey vardır. Yaratıcılık, her yaşta bütün bireylerde bulunan yetenektir” (Akkan, 2010). Bu eğitim sonucunda önemli olan bireyin, elde ettiği görsel deneyimini bir ürün vermede kullanmasıdır. Ürünü tasarlamak, süreç boyunca bir amaç etrafında bilgi toplamak, bunları üründe denemek, denerken değerlerle düşünmek, düşüncelerini çizgiyle ifade edebilmek bu öğrenme sürecinin parçalarıdır. Yapılan araştırma sonucunda malzeme çeşitliliğinin “Sanat-Kültür İlişkisi, Farklı Kültürler-Yöresel Kıyafetler” konulu çalışmada yaratıcı süreçleri ve farkındalığı olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Araştırma atık malzeme kullanımının sağladığı malzeme çeşitliliğinin diğer konular için de yaratıcı süreçleri etkileyebileceğini göstermiştir. Özellikle yaşadığı çevrenin ve kullanılan gereçlerin farkına varma, atık malzemeyi ürüne dönüştürebilme kabiliyetlerini geliştirebilme ve en önemlisi yaratıcı beyin yetiştirme açısından atık malzeme kullanımının aslında konu sınırlılığı olmadan kullanılabilmesi araştırmadan çıkarılabilecek sonuçlar arasındadır. Bu sonuçlara ek olarak, “Bütünün parçalarını görmek ve birleşik anlatım içinde bunları birbirleriyle ilişkilendirmek, nesnelerin işlevlerini değiştirmek ve onları farklı amaçlarda kullanmak yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir niteliktedir” (Gündüz ve Akbulut, 2017).

Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına bağlı olarak, okullarda özellikle görsel sanatlar atölyelerinde kavanozlar ve kutular içerisinde öğrencilerin getirecekleri atık materyallerin biriktirilmesi, bir atık materyal dolabının yapılarak işlenecek konuya göre öğrencilerin bu materyalleri kullanmasının sağlanması, öğrenciye hem dolaba malzeme bulma hem de dolaptan malzeme kullanma süreçlerinde farkındalık, duyarlılık, ekonomiklik, yaratıcılık gibi birçok kazanım sağlayacaktır. Ayrıca velilerinde bu konudaki bilinç düzeylerini artırmak için araştırma ve çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Artut, K. (2002). *Eğitim fakülteleri ve ilköğretim öğretmenleri için sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akkan, E., (2010). *Ortaöğretimde üstün yetenekli öğrencilerin duygusal zeka ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyumlarını yordama gücü*, Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Aykut, A. (2006). Günümüzde görsel sanatlar eğitiminde kullanılan yöntemler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(21), 33-42.
- Barker, A. (2001). *Yenilikçiliğin simyası* (çev. A. Kardam). İstanbul: MESS Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Ç. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2.Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık. 115-116.
- Büyüköztürk Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erbay, M. (2000). *Plastik sanatlar eğitimin gelişimi*. (2. Baskı), Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erlendsson, J. (1999). The role of creativity, University of Iceland, http://www.hi.is/joner/eaps/cq_cr04.htm, Retrieved: 01.11.2009.
- Güngördü, E. (2003). Öğretimde görsellik ve görsel araçlarda bulunması gereken özellikler. *Milli Eğitim Dergisi*, 15.
- Gündüz, N. ve Akbulut,D,(2017). Yaratıcılık ve teknoloji tasarım dersi üzerine bir örnek tabanlı tasarım platformu. *Düzce Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Yayını*. 2 (02), 01-19
- Guilford, J. P. (1967). Creativity: Yesterday, today and tomorrow. *The Journal of Creative Behavior*, 1(1), 3-14.
- Katırcı, M. ve Adam, A. (2017). Rüçhan Keçeci ve heykelde atık metal malzeme kullanımı. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 6(33), 1647-1666.
- Karasar N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Kırıoğlu, O. (2002). *Sanatta Eğitimi*, 2. Baskı, Ankara: Pegem Yayınları.
- MEB. (2013). *İlkokul ve ortaokul görsel sanatlar dersi Öğretim Programı*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- Özsoy, V. (2003). *Görsel Sanatlar Eğitimi*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Özaşkın, A. G. & Bacanak, A. (2016). Eğitimde yaratıcılık çalışmaları: Neler biliyoruz. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(25), 212-226.
- Ömeroğlu, E. (1988). Yapıcı ve yaratıcı nesiller yetiştirme. *Eğitim ve Bilim*, 12(67).
- Runco, M. A. & Nemiro, J. (1994). Problem finding, giftedness and creativity. *Roeper Review*, 16(4), 235-240.
- Sternberg, R. J. & Lubart, T. I. (1999). The concept of creativity: Prospects and paradigms. R. J. Sternberg (Ed.). *Handbook of creativity* içinde, (s. 3). New York: Cambridge University Press.
- Uysal, A. (2005). İlköğretimde verilen sanat eğitimi derslerinin yaratıcılığa etkileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 41-47.
- Yılmaz, B. (2015). Atık nesneden sanat yapıtına malzemenin dönüşümü, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, Sayı:15.